

ШЫНАР

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1968 ч.

АВГУСТ

10

СУББОТА

№ 187 (7030).

Өртээ 2 көп.

ВЛАДИМИР ИЛЬЧИГЕ КАЙГАМЧЫКТЫГ ТУРАСКААЛДЫ — ООҢ
ӨЛҮМ ЧОК ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ӨНДҮР ЧААГАЙ БОЛГАШ ТӨЛЕПТИГ
БОТТАНЫКЫНЫ БОЛУР КОММУНИЗМНИҢ ТУДУУН ТУРГУСПУ-
ШААН, МООҢ СОҢГААР-ДАА ЛЕНИНЧИ ЕЗУ-БИЛЕ АЖЫЛДААР БОЛ-
ГАШ ЧУРТТААР БИС. БИСТИҢ ХҮРЭЭЛЕНИВИСТИ УЛАМ СЫРЫИ КАТ-
ТЫШТЫРААЛЫ! УЛАМ ШУДУРГУ БОЛГАШ ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ, СА-
ГЫЛГА-ЧУРУМУНУ БОЛГАШ ОРГАНИЗАСТЫГ БОЛУУЛУ! КОММУ-
НИСТИГ ТУРГУЗУШКУНУҢ БҮГҮ УЧАСТОКАРЫНГА УЛАМ ЧО-
ГААДЫКЧИ ИНИЦИАТИВАЛЫГ БОЛУУЛУ! КОММУНИЗМ ДЭЭШ ДЕ-
МИСЕЛДИҢ РЕВОЛЮСЧУ МАРКСИСЧИ-ЛЕНИНЧИ ТУГУН БЕДИК
ТУДААЛЫ!

В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРҮТТҮНГӨН ХҮНҮНДӨН БЭЭР 100 ЧЫЛЫНГА БЕЛЕТКЕЛ ДУГАЙЫНДА

1970 чылдың апрельде Коммунисттик партия, совет, улус,
делегейниң бүтү чурттарында ажыгыч чоннары Владимир
Ильич Ленинниң төрүттүгөн хүнүндө бээр 100 чылын дем-
делээр.

Амгы үегиң бүтү төгүтү Ленинниң ады-биле чарылбас хол-
баалыг. Ленин — Маркстың болгаш Энгельстың революсчү өө-
редилиниң гениалдыг уламчылактары, Совет Эволюциниң Ком-
мунисттик партиясының үндөүлүктүң, эң улуг социал рево-
люциясының баштыгы болгаш делегейде баштайгы социал-
листтик күрүшүнүң тургузукчуу. Ленинниң идеялары делегей
хөгжүдүлүшүнүң бүтү чорудулгазынга эң ханы салдарын чеди-
рип келген болгаш чедирерин уламчылат турар.

Оон идеяларының өлүм чоту шыкпаш, Владимир Ильич Ленинниң ады
өлүм чок. Ол бодунуң бүтү чуртталгазын пролетариятка, күш-
ажыгыч массаларга, делегейни революсчү эзу-биле чары-
рынга бараан болурунун бузуныг хөрөөнө бараалгаткан.
Ленин ажалын ангынып, күш-ажыгыч чонун күзүлдерин
болгаш идеяларын илереткен, амгылардың шыгыны тургу-
зуп келген үндөүн айттыргаларга харыны берген. Ленин-
ниң удурутлазы-биле бистин партиясы мөлтүктү ангыны
дүжүрер дээш, эки амгылар дээш, социализм дээш демисел-
че ажалын ангыны, бүтү ажалын чоннарын көтүрүп үндүр-
ген.

Чээрби дугаар чүс чылдың эң шыгыраңгай революсчүт бол-
ушкунунары — кижилер төлөгөтүннүң төгүтүлгө чаз үеңиң
агелан салган Октябрьдин социалисттик Улут революциясы, со-
циализмниң делегей системасының тургустунганы, капита-
лизмни ашкан ажалын ангынып, ажалын чоннарын кал-
чар-даа аажок улут хосталгалыг тургузушкунунары болгаш
иниелдерин Ленинниң-биле холбошкан. Ленинниң ады про-
летар революцияларының, социализмни болгаш депшилетениң
демдээ, делегейни коммунисттик эзу-биле чарыгынын демдээ
болу берген.

Коммунизмниң тилдиге дээш демиселге күштерин болгаш
сөрүк киришкенин Ленинниң идеяларын доткаалап ал турар
бис. Коммунисттик партия, совет улус, бүтү чурттарың ажал-
чы чоннары Ильяичинге кызыгалар чок ынакчылыг болгаш
хүндүлдегин сепкилин изеридип, боттарының дээр болгал-
дарын болгаш күзүлдерин өлчө угандырар турар.

Ленин төгүтү пролетар революциясының болгаш иницие-
лдин социалисттик чарыгылазының гениалдыг төрөткү болуп
кирген. Бодалчынын мерген уганын болгаш чонун амгы-
ралынын дуржулгазын, марксисчи теорияны тергип билдирин
болгаш ажалын шимчээшкениниң өйү келген негелдерин
билдирин ол бодунга чарылбас кылдыр тудуштурган. Төгү-
дүт ийи үеңиниң бедирлери, төгүтүн чаз дуржулгазынга,
делегейниң ажалын ангынынын демиселин болгаш куурту-
рын напкөөл хосталгалыг шимчээшкенин өөрөйп көөрүгө
үндөүлөтөш, Маркстың өөредилин Ленин чогаалдыч эзу-биле
хөгжүткөс болгаш байтыкан. Ленинниң дээр төгүтүт чаз
үеңин, империализмни болгаш пролетар революцияларының,
кижи төрөткенин капитализмде социализмге шилчеге-
лиң болгаш коммунисттик инициедеги тургузушкуну үе-
зиниң марксисчи-дир. Ленинниң — революсчү бодалыг
болгаш революсчү хөдөлүшкениниң мөңгөс дигр үнөр дауу.

Марксизмниң бүтү составтыг кезектери — философия, по-
литиктиг экономика, эртеңик коммунизм Владимир Ильичиниң
ажыгычтарына улам ылай баан болгаш тодараттырган.

Капитализмниң сөөлү чазды болуп империализм дугайы-
да, чаз хевирин партиясының, социалисттик революцияны,
пролетар диктатуразының аны-бүрү хевирлериниң, социалист-
тик демократияны, тараачынар-биле болгаш бүтү ажалын
чоннар-биле ажалын ангынып өвчелдирин дугайында, напкөөл
болгаш арга айттыргалар талазы-биле, социалисттик ини-
иелдиг тургузарының орустарының дугайында Ленинниң өө-
редни — Ленинниң бүтү идеялыг байла бистин партиясы-

СЭКП Төп Комитединиң ДОКТААЛЫ

тын, делегейниң революсчүт хосталгалыг шимчээшкенин
идегадиг чепсөө болур.

Ленин диалектиктик болгаш төгү материализмниң чай-
гылыш чокка камгалап чораш, бодус эртемериниң эң чаз
ажыдышкынынары ханы философия төгүтүшүнүн кыл-
ган, инициел практикасынга, амгы шагын эртемениң че-
дишкенинтерин чайыналчак бадыгалды алган чаз-чаз түн-
недлер-биле инициел бодалын байтыкан. Ленинни ажал-
дарын үелеп четкичкес арынары бодунун чутула жуу-
дузун амгы хүнерде-даа кадалап турар. Ленинниң — ре-
волюсчүт демиселин болгаш чаз инициел тургузушкунуң
эң нарын айттыргаларын шийтиргезиниң теоретиктиг үн-
дөүлүгү.

Ленин теорияны догма кылдыр эвес, а ажал-чорудулгага
уадулга кылдыр көрүп чораш. В. И. Ленинниң идеяларын
дөшүгүт өшкөс күжү — марксизм чоту-на чогаалдыч эзу-
биле хөгжүткенинде. Теорияны Ленин эзу-биле көр чорук
революсчүт чогаалдыч чорукту болгаш марксизмниң при-
циптерини шынчү чорукту, амгылар-биле, революсчүт
практика-биле теориянын харыдазын бодунга каттыштыр-
ган.

Ленинниң бодалы кезээле-ле ажалын чоннарын эрге-
ажыгычтарың уганды.

Ленин марксизмни арыг болур чорун чайгылыш чокка
камгалап келген, революсчүт теорияны ревизионисчи болгаш
догматиктиг хажыдар чорукка ууш өтөш чокка демисел
чораш. Марксисчи-Ленинниң өөредилин принциптеринде, оон
интервенционалч укур-утизмден калдыг-даа чайлашкы-
нар, эртеңик теорияны буржуа-либералдыг азы мөге-рево-
люсчү догматик-биле солутурун калдыг-даа ордалжыш-
кынары делегейниң ажалын ангынынын төгүтүт сорула-
ры-биле, социализмниң үндөүн эрге-ажыгычтары-биле өтөш
чок чорудулга чайлаш чокка чедире бээр деп чүвени дуржу-
га көрсүскөн.

Марксизм-Ленинизмниң идеялары Ленинниң партияны уду-
тулгазы-биле совет улустун чели алганы калчар-даа аажок
улут чарыгылазларга чуртпап база тилеп турар. Марксизм-
Ленинизмниң идеялары социалисттик чурттарың уаустарын
челишкенинде, делегейни коммунисттик шимчээшкенин
ини, делегейни ажалын ангынынын, напкөөл хосталган
күштериниң челишкенинде муртпап база тилеп турар.
Революсчүт теория СЭКП-ни болгаш аны-бүрү партиялар
теоретиктиг ажал-чорудулгазы-биле, делегейни комму-
нисттик шимчээшкенин коллективтиг бодалы-биле соксаал
чокка байып турар.

Ленин төгүтү пролетар революциясының эң улут башты-
чы болуп, ажалын ангынынын авангарды, чаз хевирин пар-
тиясы, социалисттик революцияны болгаш пролетар диктату-
разының партиясы, социализм болгаш коммунизм тургузуш-
кунуң партиясы, инициел-политиктиг организацияның эдди
хевир — болшевик партияны тургузушкуну болгаш
уадуруткуну болуп кирген. Оон амгылар болгаш ажал-чо-
рудулгазы ажалын ангыны болгаш коммунисттик партияны
демиселинде чарылбас. Революсчү марксисчи партия чокка
социалисттик революцияны тилдиге-даа, социализм болгаш
коммунизм тургузушкуну-даа бодулмас деп чүвени өл то-
дарып берген.

Мурнакч демиселчинин ролун чүтле мурнакч теорияны
уадурутла бодулган партия, шын политиктиг уадурутла
хандырар шылар аргалары партия күсөдиги шылар дугайы-
нда Ленинниң идеяны амгылар бадылган. Болгаш байла-
дарын барымдаалап турар, инициативаны чокка дидим-биле
алырынга, эгит болгаш аны-бүрү тактиканы хөгжөүлөргө,
аны демиселиниң аны-бүрү хевирлерин болгаш аргаларын

ажыгыларынга Ленин партияны өөредип чораш. Партия,
Ленин демократтыг болгаш социалисттик революсчү чары-
галарын программаны ажалдап кылганар, хаан эрге-ча-
гыргазын болгаш капитализмни штурмдарынче ажалын ан-
гыны, күш-ажыгыч массаларын политика талазы-биле ор-
ганизастанар. Октябрьдин социалисттик Улут революциясы,
социализмниң бүтү делегейге төгүтүт чазлап алышкына-
ры — Ленинниң стратегиязын болгаш тактиказын эң
улут тилдиге.

Ленин Коммунисттик партияны уадуруткунуң чүтле эрге-
ажыгычтары чазлап алырынга эвес, харын социализм болгаш
коммунизм тургузушкунуң бүтү тала-биле илереткен. Пар-
тияның үр үеде уаду сорулааларын болгаш төгүтүт хуаа-
ленин өл тодараткан. «Ажалын партияны кижилештир-
миз, марксизм болза эрге-ажыгычтан база социализмге бүтү уус-
ту чедирип шылар, чаз тургузуп угал-баштар болгаш ор-
ганизастанар, бодунун инициел амгыларын буржуазия чокка
болгаш буржуазияга уаду тургузарынын хөрөөнө бүтү ажал-
чы чоннарын болгаш дарлатканынын башкызы, уадуруткуну-
ту, баштыгы болур аргаларыг, пролетариаттын аван-
гарын кижилештир турар» деп, Владимир Ильич айткан чо-
раан.

Коммунисттик партия бодунун хүрээленине ажалын ан-
гынынын, тараачынарын, инициелдеиниң дээр төлөзө-
чилерин каттыштырмашкан, социалисттик инициелдеги уаду-
тукун политиктиг күжү болуп турар. Бистин партиясы ком-
мунизм тургузушкунуң чорудулгазында тургустунуп тур-
тар нарын сорулааларын шийтиргезинде, Маркстың, Эн-
гельстың, Ленинниң теориязын, Совет Эволюциниң, соци-
ализмниң аны-бүрү чурттарынын, делегейниң коммунисттик
болгаш ажалын шимчээшкенин эң байлак дуржулгазын-
га дайнып турар. Коммунисттик партия марксизм-Ленинизм-
ниң утка-шымарын, социализм болгаш коммунизм тургузуш-
кунуң дугайында эртеңик улам хөгжүдүп, байынып турар.
Төгүтүт үе бүрүтүң социал-экономикалык чорудулга-
зын болгаш инициелдеги уаду-болза амгыларын ханы
аналитикалыг, аны күштериниң деңгээлүн, боттут онзагай
байдалдарын бүтү талады барымдаалап көөрү — марксизм-
Ленинизмни хөгжүлөргө, коммунисттик партиянын инициел,
даштыкы политиказын ажалдап кылырын үндөүлөргө
үндөүлө.

Партияны үел-бодаларының болгаш ажал-чорудулга-
зын чалгыс ай болурун, оон хүрээлениң медресиди са-
гыла-турмуш, сирин каттыжыкыны бажылаарын, пар-
тияны инициел демократияны, оон кижилештир чотга-
лыч иштерин хөгжүлөргө улут, шийтирилг укур-дуз-
у деп Ленин үнөдөн чораш. Ленин партияны амгылар-
дык нормаларын болгаш принциптерин ажалдап кылгаш, үн-
дөүлөт, бистин партиясы ону уадурутла бодулган, шыла-
раңгай челишкенин чели алган. Бистин партиясының
күжү болгаш тилдиге-чөүрү — ажалын ангы-биле, бүтү
ажыгыч чоннар-биле оон бажыг, напкөөл харыла-
зынга, шүтүмүлдөй бот-кыналарын оон үрүтүчү чоруду
турарында.

Партияны хүрээлени улам бажылаарынын, партияны
инициел демократияны хөгжүлөргө болгаш партияны са-
гыла-турмуш бажылаарынын, партияны эге организаци-
ларының дайчы аргазын бедирлерини, калдарын шыла
алып, таарыштыр тургузар, кижилер база партияны иници-
елдерин күсөдиги хынар ажалды кижилерини,
партия ажалын өрөм боттар көөрүнү дугайында эң чуту-
ла негелдер СЭКП-ниң XIII съездинин документи-
лердегелдиге. Партия организациалары СЭКП-ниң XIII
съездинин шийтиргезин күсөдиги, бодунун ажал-чо-

рудулгазын дыка напкөөчүлүгүн, коммунисттерниң иницие-
лик бедирлерин челип алган.

Ленин делегейде эң баштайгы социалисттик күрүшүн —
ажыгычтары болгаш тараачынарын күрүшүнүн үнө-
зилчизи, уадуруткуну болуп төгүдө кирген. Ленин күрүшө
дугайында марксисчи өөредиги хөгжүткөн, буржуа-демократ-
тыг республикаларын кайгынышкында-да артык, хөмчөөл
чок бедик болгаш демократтыг, чаз хевирин күрүшүн —
Советтер республиказын төгүтүт укур-дузун ханын-
биле илереткен. Советтерин каттыштырган күш-ажыгыч
улусу күрүшүн бүтү хевиртерин аргалеп шылар болгаш
эргелер уадурут-даа деп, Ленин онзаал демделеп чораш.

Ажалын ангыны, бүтү ажалын чоннарын эрге-ажы-
гычтары инициелдеги камгалаарын, инициел амгыларын соци-
алисттик эзу-биле чарып тургузарын хандырар шылар көз
болгаш эргежок чутула чүтү Советтерин, социалисттик күрү-
шүн үрүтүчү бажылаары болуп деп, Ленин санап чораш.

Кижилер төлөгөтүн социализмге бажы кылбай, буржуа-
лап шылаз деп, В. И. Ленин айткан. Социализм — иници-
ел хөгжүдүлгө боттут хөгжөүлөргө боттандырганы,
ажыгычтын ангыны, эң калбак улус массаларын эрге-
ажыгычтарынын илерин. Инициелде чүтле социалисттик эзу-
биле организастанар экономиканы, эртеңик, культураны
хөгжүлөргө уауска буян болуруп, ажалчы чоннарын хостут
күн-ажыгыч, чогаалдык көдүрүп, кижилерин таланталары,
арга-мергеждерин бүтү тала-биле хөгжүлөргө де-
гем орун ажалды шылар. Социализм — инициел амгы-
ралынын болгаш кижилериниң ажал-чорудулгазын бүтү
талазынга шалыктын, соксаал чок депшиле өл.

Социализмниң материалдыг кара чалгыс базаны өрөм,
техниканы эң чаз челишкенин боттар тургустунган, улут
үлөтүр болуп деп, Ленин онзаал демделген. Чүтле бедик
сайыраңгай боттут ажалын, тараачынарын ажалда-
рын хандырар, материалдыг байдаларын элбешини тур-
гузуп шылар. Экономиканы болгаш ажал-ажыгыч үнөлиг
байдаларын дески хөмчөөлүг ажалдаарың чүтүдүн са-
бышкан, чүтле улут, иници плав боттар боттар тургузуш-
куну социалисттик деп атка төлөтүг болуп шылар дээрэн
В. И. Ленин айткан.

Улус ажал-ажыгычын баштайгы чалгыс ай планын —
ГОЗПРО планын Ленинниң савалы-биле болгаш оон шүт
уадурутлазын боттар ажалдап кылган, оон боттандырганы
социалисттик инициелдеги материал-техника базаны тургу-
зарында эң чутула үе-чаз болган. Чутути индустриализа-
цияны баштайгы беш чылдарында эгелээш-ле калбарганы
социализм дээш совет улустун кайгамчык улут демисели бо-
ган. Улус ажал-ажыгычын бүтү адырларын хөгжүлөргө
болгаш улустун чазгай амгыларын көдүрөлини бажыг үн-
дөүлөтү болуп турган, бистин Төрөн чуртувун камгала-
ныр аргаларын хандырар, чутути эрте-техниктиг депши-
генин мурнуң оодуруларынч бургулааткан. Социализм
ниң чарны чүс чыл тургузула дуржулаз социалисттик
улут индустрияны тургузарынын Ленинниң политиказын
шынып бадылган.

Тараачын чонун чүс-чүс чылдар дүгүзүндө хөдүлгөй
чорашкан чок кылдыр, кезеге социализмни бажыг эконо-
мика үндөүлөргө тургузар, Ленинниң кооператив планын
боттар кезе ажал-ажыгыч эң ханы социалисттик чарыгыла-
зын боттандырар эргежок чутула турган. Үрөм-биче
ажыг-ажыгыч-биле челимтөөшкөндө уштунуп шылаз,
техника талазы-биле чүтле кайгамчык улут эволюцияны чо-
рудуп турган, оон анызында чаз ажалын коммунизмни
үндөүлөргө хандырар болуп деп, В. И. Ленин чалгыс эвес
уаду чутулап келген.

Тараачын чонун коллективтиг ажал-ажыгычтарга эки-тура-
биле массалыг каттыжып өвчелдешкен, эң сөөлү мөлтүктү
ангы — кулактарын уадукааны, совхозтарын организастаны

(Эгези. Төңүзү 2-ги арында).

Ажап алышкын — шалыпчы фронт

БЕЛЕТКЕЛГЕ — ДҮРГЕН ТЕМП, ШЫНАР

Бо чылын республиканың
ажыл-ажылары 250 муң га та-
раа, 36 муң га сикос, 1250 га
картофель 300 га мотга культу-
раларын ажал алар. Ол
ажылы кылырында республи-
када 1173 тараа, 325 сикос ком-
байнары, 470 жатка, 26 карто-
фель комбайнары, 50 карто-
фель казар машиналар хаара
тутунар. Ажаал алыр культу-
раларың шөлүн бар техникага
оаяштыр санап көөргө, бир та-
раа комбайнында 220, сикос
комбайнында 105, жаткага 235,
картофель ажаар комбайныга
20 га, картофель казар маши-
нага 14 га онаяыр.

Бо хүнерде Каа-Хем, Танды
райондарың чалдык ажал-
агыларын чаз дүжүтү ажаал
ал эгелээр.

Ажаал алышкын техника-
нын белеткени амгы үеде кам-
ды болуп турарыг?

Дүжүт ажаал алышкыныга
ажыл-ажыларын белетке-
лини кылаалдыгынын (август 5-те
түндөү-биле август 7-те түндөү)
тараа комбайнарының 72,
жаткаларының 45,3, сикос ком-
байнарының 58, картофель
ажаар болгаш казар машина-
ның 42 хуузу септеткенини
көрсүткен. Танды районун
«Коммунизмниң херели» хол-
хозу, Чөөн-Хемчиктин «Искра»
холхозу, «Сүт-Хөл» совхоз
комбайнарын бүрүн белеткен,
«Межегей», «Россия», «Тил-
дегет», «Өвк» совхозтар, Тан-
дыда «Революцияны чалыш-
жы», Каа-Хемде «Коммунизм
орук» холхозтар ол ажалды
доозар четкен.

Ынчалза-даа чамдык район-
нарда байдал дүвүрээниң.
Каа-Хем районун ажал-ажы-
ларында 3 тараа, 18 сикос ком-
байн, 42 жатка, 23 тараа ари-
лаар 23 машина белен эвес. Та-

раа хүлөөп алып, механизаса-
тан ийи пунктувун тудуу ам-
даа доозулбаан. Тываның кө-
дө ажал-ажыг дуржулга стан-
циязында байдал баш дүвүр-
эниң, ыла 16 тараа комбайн-
ны, 13 жатка ам-даа септетки-
зи, тараа арилар машина-
ларың чүтле 50 хуузу белет-
кеткен. Ыдыг байдал өскө-
дө ажал-ажыгычтар бар. Улут,
Хем районун ажал-ажыгычтар
ам-даа 40 комбайны, Бий-Хем
районун ажал-ажыгычтар 51
комбайны, 31 жатканы, Бай-
Тайга районун ажал-ажыгычтар
19 комбайны, шүтү ЖВН-
6 деп жаткалары ам-даа сеп-
теткен ариктан.

Бо чыл кандаашкыны бол-
гаш-биле, чамдык ажал-ажы-
ларын тараалар чазы үнөтө,
оон савацин четче бөлү
алында, савак хөмчөөшкө-
лини бистериге негелде бис-
чештерин кылыры чутула.
Сөөлү хүнерде барын тала-
мы районнага чаз дүжүпкө,
ынчалгын тараалар четчин өзүп
эгелээр. Ону ажалыга база
баш уаду белеткери чутула.
Тараа арилар машиналары
ында эгелеп белеткен алгаш,
чаз таразын доразан-на ари-
лап, кургалып эгелээр керек.
Ону дүргелер сорулга-биле
республиканың 12 ажал-
агыгында механизастаан пун-
туларын тудурап пландап,
ынаалза-даа чамдык ажал-
агычтар ол ажалды кылбаан,
Бий-Хемдин «Кызыл тараачын»
холхозу цемент чок дээш бо
ажылды эгелээр. «Өвк» сов-
хозта, Каа-Хемдин «Октябрь
14 чылы» холхозунда пунту-
лар республиканың «Сельхоз-
техника» каттыжыкынынын
бүрүзү-биле ажаллаа кир-
бээ.

Автотранспорт ажыгалы
Танды, Бий-Хем, Чөөн-Хем-
Эрзин районнарда тенди багыт
тургустунган. Ол районнарын
автотарының 20—28 хуузу
ажыгыч белен эвес болгаш чо-
лачы калдар четкеткен.
Мэни, а Бай-Тайга райо-
нада автомобиль септелгенин
чүтле 26 хуу күсөткенин,
Чөөн-Хемчик, Бий-Хем, Өвүр,
Тес-Хем, Эрзин районнарда кы-
нар-чаар материалдар сөөтүп-
мэни. Чамдык ажал-ажыгычтар
ажаар алышкын үеинде чо-
рудар ажалын планнар тур-
густунаан, хову тургалары,
столоваялар, чунар-бажынар
белеткеткенин.

Машина-трактор болгаш
комбайн паргының техникаг
ажаалдашының дугайында ай-
тыргыч элзи каш ажал-
агычтарын уадуруткучулары
бир аай чутулаан көрбөй ту-
рар. Бо байдал ажал-ажыгыч-
нын, бодуруге эргелелериниң
болгаш «Сельхозтехника» кат-
тыжыкынынын болгаш оон
район салбырларынын уадурут-
кучулары болгаш тускый эрте-
милерин дүвүрлер уадурут.
Ол чорук илангы Бай-Тайга,
Барыны-Хемчик, Тес-Хем, Эр-
зин районнарын ажал-ажыгыч-
тарыга кол хандырар, олар
тарга, сикос комбайнарының
жаткаларын болгаш тараа
арилар машиналарың чүтле
40—53 хуузу септен. Респу-
бликаның холхозтарының бол-
гаш совхозтарының автомобиль
паргында бар бооп турар кы-
ры ажык чүтө болгаш савосаал
950 хире автомашина бар.
Ажаал алышкын үеинде хо-
ву ажалдарында 650 хире ав-
томашина ажаллаптар. Бий-
чангаш ажал-ажыгычтар тележ-

калыг «Беларусь» тракторлар-
нын болгаш автомашиналар
соонга көжүт аричелерин
чүж сөөтүлгөсине калбак
ажыгычтар чутула. Чамдык
ажыл-ажыгыч, кижээ «Улут-
Хал», «Межегей», «Элегес»,
«Өвк» совхозтар бо куралдары
четче ажылапкан кел-
ген.

Тараа культураларын масса-
лыг ажаал кириштеринге чедир
санын хонуктар ариктан. Бо
арктан үеде бүтү ажаал
ажыгычын техниказын ажалга
бүрүн белеткен алыры чутула.
Ажаал алышкыныга ажалдаар
кижилерге хову тургаларын,
столоваяларын, чунар-бажы-
нарын, дыштаныгыч бажыны-
рын таарымчалыг тургузары
база чутула сорулга. Ажал
панын тургузуп, комбайн ари-
галынын бүрүзүгө тодаргай
оонаалары бээрн бо хү-
нерде доозар.

Ажаал алышкын техника-
нын техникаг ажаалдазын эки
организастан, социалисттик ча-
рышты ажал-ажыгыч, бригада-
лар, эволюлар аразында тур-
галында эгелээр, тус-тус ком-
байнлар, механизаторлар ара-
зында чедир салып, тараачы-
ларга материалдыг болгаш мо-
ральдыг шаңгал-мактал ме-
челериниң негелелерин баш
уаду ажалдап кылыры органи-
застан ажалдап чутула кезээ
болур.

Дүжүт ажаал алышкыныга
бүтү талады белеткелди ар-
кан каш хонуктарда дүргөн
теп-биле шынарын чоруда-
ры тараачын

В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРҮТТҮҢГӨН ХҮНҮНДӨН БЭЭР 100 ЧЫЛЫҢГА БЕЛЕТКЕЛ ДУГАЙЫНДА

(Төңүзү, Эгези 1-ги арында).

СЭКП Төп Комитетинин ДОКТААЛЫ

таравын чонун амыралыгына үндөп социал эргилде болган, амы үнүн ууз кээ ажал-агыл бугурагына тургууарыга чедирген, ол бугурагы кезинин бугу амырал тургууун эскерип чаартаа. Коллективизация кезинин хөгжүлгөн социалисттик өрүнчө кирген, ажалын амы биле тараачын чонун эвилдин быжылган. Кээ ажал-агылын социалисттик эзу-биле эде тургууарынын талаанын партиялык ленинчи политикаынын шыныын социализмнин чартык чус чыл дургууна дуржуугаа батылаан.

Амычыл чонор чаа амыралды боттары тургууун, социалисттик организасташкынның эң берге айтырлары боттарынын дуржуугаа-биле шиптирлеп турда, социализм — улустун дигир чогаалды амылы болур деп, В. И. Ленин чугаалаан.

Социализмнин херек кырында демократизм — шак ында. Социализм илдепкелит нинилад-политика амыралыгыче миллион-миллион ажалын, тараачынны көдүрүп үндүрүп, нинилад-политика эргелеп башкаларына оларын калбаа-биле кийриштирип болур аргаларын тургууун, ажалын чонорун эргелеринин, хосталгаларынын материалдык болгаш политиктик магадмалдарын хандырып турар.

Коммунизм тургууун турар үеде социалисттик күрүсө, демократия саймандары, улам хөгжүп турар. Улус эрге-чаргырагынын органдары — Советтер, хей-нининин органдары — совет профессионалдар, Ленинчи комсомол, кооператив болгаш эсе-даа организасташ совет нинилад-политика амыралыгына, массаларын күш-ажалын илдепкелит хөгжүлгөн чугула төрүн элеп турар. Ажалын аныгылы, улус массаларын эрге-ажалынын илдепкелит Коммунисттик партиянын уурутчу ролу социалисттик демократияны быжылгаларын болгаш хөгжүлгөн шиптирлеп политиктик үндөпкелит болур.

Ажалын чонорга хосталга — хамыктын мурнуна мал-чүгүдөп, социал, политиктик болгаш национал дараалдан, дүбөй, бугуула чоруткан хосталга болур. Кыгма, кылды хосталга? Чүдүн хосталга? Чүү жугуура хосталга? — деп, хосталга дугайында айтыртып боттук-тогу талаа-биле тодарай көр дээринге Ленин өрөдип чорган. Социализмнин эрге-ажалы, улустун эрге-ажалы социалисттик демократиянын чаалап алышыны илдепкелит империализмнин талаа-биле чоруткан чимеенишкенинде, нинилад-политика уурутчу анти-социалисттик элменттерден камгалаары негеп турар. Социалисттик демократияны, кижини хосталганы улам ылай хөгжүлгөн социалисттик нини чуртталганын принциптерине, нормаларына калды-даа халдасынырга өлтөп чок кылдыр нинилад-политика чүү кижиникин кижиникин барымдалап турар.

Нини херекке болуун харымсалганын, социалисттик Төрөн чурттуу мурнуна бодуну хаматы хулаагынын нинилад-политика бугурагынын шипи билдири хосталганы быжылгаларына, улустун чагай чоругуна чугула учур-дузалыг. Нинилад-политика мурнуна нинилад-политика бугурагынын харымсалганын бодаса болза, хосталга турар арга чок. Нинилад-политика чурттал тур, нинилад-политика хостуу түрүн болбас деп, Ленин ошалап демделген.

Массаларын култура талаа-биле хөгжүлгөн калбары-кан-тогуула үе-чада чокка ошолонгон тургууун арга чок деп, Владимир Ильич өрөдип чорган. Октябрь революцияны, Совет эрге-чаргырагы ажалын, тараачынны өрөдипкелит, медресиди, тургууучу, чогаалдык ажал кылыртына таарымчалык байдаларын тургууун берген. Бистин чуртуусуна култура революцияны совет кижилерге өрөдипкелит, чырыдышынын, өрөдипкелит чечетелишкенин берген, улусту нинилад-политика тургууун, социалисттик идеологияны нинилад-политика ажал-болал амыралынын бугу талаагына бодартаа, дегер културанын үнөй өртөлгөнүн камгалап арттырган, улам байыткан. Социалисттик революцияны идеологияны сорук кирген литература болгаш уран чүү нини-протестерге херектик, коммунизм даш бугу улустун демиселдин чарылбас кезе болу берген. Култура тургууучу-нуну талаанын партияны ленинчи политикаынын шыныын социализмнин чартык чус чыл дургууна дуржуугаа батылаан.

Ленинни генийн национал айтыртып теория болгаш практика талаа-биле нинилад-политика ажалын берген. В. И. Ленин эң тодарай бугурагыны, социализм болгаш коммунизм даш демиселге аны-дуума чатыс өлпү чугула-зын тодарайы-биле медресиди билгирне үндөдөдөгөн, хосталган нацияларын эвилдинин эргөк чугулазын демделген. СЭКП-нин улустарынын быжыл байырдалды акы-дуума бугурагы быжылканы, бистин Төрөн чуртуусун социалисттик республикаларын экономикаынын, културанын чечетелишкенин, оларын быжыл чатыс эви национал айтыртып нинилад-политика ленинчи өрөдипкелит, партияны политикаынын шыныын, пролетария интернационализмни тинилгенин бугурагында батылап турар.

Совет Чепектик Күштеринин төртүнүчү кезгени, оларын маалымдык тогууу В. И. Ленинни алы-биле тулуш холбалык, пролетария революцияны шерип программанын, социалисттик Ада-чурттуу камгалаар дугайында өрөдипкелит үндөдөдөгөн талаа-биле тогуула ачы-халына ала онжык турар. Совет күрүсүнүн бугу тогууунун дургууна бистин Чепектик Күштеринин дайынарга ууру демиселге болуун дайынчын тууун алдарын-биле тулуш, социалисттик Төрөн чурттуу хосталганы болгаш хамарышпас чоругу камгалап, фашисттик кууданышындан дегеринин улустарын камгалап алган. Серенчиделди болур, империализмни чимеенишкенин хамарыштыр кезеде белен турар — деп ленинчи чатырларын совет улус болгаш оон Чепектик Күштерин кезеде уштар.

Партия болгаш совет улус ленинчи чатырларын эдерип-шаан, улус бергелерин, молчүкү агыларын артымышкы-нарын камгалады уурулангышынын ажал өрттешаан, бистин чуртуусу тогуула эң кыска хулаада ажалын агынын болгаш тараачыннын бугурагы эвилдине, СЭКП-нин бугу улустарын акы-дуумалыкы байырдалды үндөдөдөгөн чүгүлү социалисттик күрүсө болдурган.

Троеканын, «чон» болгаш барын оппортунистерге, национал-чатырмалык болгаш антиленинни эсе-даа болул-дедереге ууру демиселге социализм тургууарынын кол уулангышынын партия камгалап алган, олар партияны Ленинни айтты берген шын орундан алдара илдерин орадажып турганар.

СЭКП-ге социализмнин бүрүн, долуу-биле тинлээни база коммунизм тургууучу-нуну шилчээни — ленинчи идеяларын амыралды боттандырганын боттук чүгүл, Коммунисттик партиянын политикаынын тинилгени-дир. Социализм бугу, дегеринин мурнуна бодуну тинилтирбес өндүр улут күжүн, капиталдан маргылдаа чок артык күштүн көргүсөн Ада-чурттуу Улут дайынчын совет улустун тинилти, депшаланган болгаш болбазарында эженин дайын — фашизмни чылаа шалканы болза совет күрүсүнүн тинилтир-белерин, марксизм-ленинизмни идеяларынга хей националдык совет улустун шычызынын бугурагында батылаашкын болган.

Совет Эвилдинин чартык чус чыл иштинде хөгжүлгөнүн тинилтир — марксизм-ленинни өрөдипкелит шынынын база амыралдызынын. Коммунисттик партиянын уурула-гына-биле бистин улустун чорун олар орууну шынынын маршын чок херчеза болур.

Ленин болза дегер пролетариаттын, дегеринин коммунисттик шимчээшкенин дымдарган башчычы болуп тогуула кирген. Уш орус революцияны дуржуугаа, дегеринин ажалын агызынын демиселдин нинилад-политика түн-көзүнө үндөдөгөн, коммунисттик шимчээшкенин страте-гиянын болгаш тактикаын ажал кылыртына ол хамар-даа сажок улут салышынын кирген. В. И. Ленин проле-тариятын ажалын агызын быжылгаларын даш мотат чокка демисел чорган. Ажалын агызын чатыс эви шиптирлеп со-

рулгаже бурунгаар чедикшикни шимчээшкениге эң чугула негелде болур деп ол көрүп чорган.

Ленин интернационализмни түтүн бедик көдүрүп, коммунисттерин болгаш бугу ажалын чонорун дегер талаа-биле эң-сеткил каттыгырагызын ууру-болалыга кижизидип чорган. Ленинни тайылбырлап турган: «Капитал — дегер-гей күжү-дүр. Ону тилээр төлөдө, ажалынчын дегер-гей эвилдеди болуру, оларын дегерге акы-дуумалык чоругу херек апар.

Бистер болза национал талаа-биле эжэнежи, национал талаа-биле ылгажыр, национал талаа-биле ошалап чоруктуу уурулангычылар бис. Бистер — улустарын дегер көөр, интернационалчылар бис».

Революст күштерин сырым каттыгырагына Ленинни инициативанын бугурагы тургускан Коммунисттик интернационал шыларангай ролду ойнаан. Дегеринин ажалын шимчээшкенинде оппортунизмге, авантюризмге, национализмге ууру В. И. Ленин бодуну сиңиккен шырар — революст чүгү-күл-биле демисел, революцияны болгаш социализмни салым-чолуна оларын айымалын коммунисттик партиялар-га сагындырып чорган.

Дегер хөгжүлгөнүн ленинчи анализин, империализмни реаксылык мөзүүн оң көргүсөни, кижини төрөдөгөнүн хөгжүлгөнүн эргилдеди үе-чада болур, дегеринин коммунисттик революциянын эргилдеди болур Октябрь социалисттик Улут революциянын оон үндөдөгөн тогуула дуржуугаа до-луу-биле батылаан.

Марксизм-ленинизмни дайынчын туугуу адаа-биле дегеринин коммунисттик шимчээшкенин кам борбак революст де-миселдерден боттарынын хулаагында он-он миллион коммунисттер каттыгырагы турар күжүлү арныга чедир, бугу-лук маалымдык орутуу эрген. Дегеринин барык бугу чурттал-гына туруп турар марксизм-ленинни коммунисттик болгаш ажалын партиялар революст шимчээшкенин аяндарында чорун, марксизм-ленинизмни нини эртинеинге боттары-нын салышынын кирип турарлар.

Коммунисттик партиялар, ажалын агы, ажалын чонор империализмге ууру, капиталды агы талаа-биле дараалы-дан хосталгы даш, коллоналды кууданышынын чүдө-бужар системанын ууруларын даш демиселге шыларан-гай тинилгелерин чедип алган. Дегеринин ажалын шимчээшкенин, социализмни дегер системанын агы үе-чадын төвүнчө дөшпй берген, национал-хосталганык революцияларын чедикшикни марксизм-ленинизмни бугу дегерге тогуула тинилгени болур турар. Империализм буржуазия чече-даа калчарар, эжэнежи турар, чаа, социалисттик тургууучу тинилер чылгаш чок даш дугайында ленинчи баш бурунгаар өтүр көрүшкү боттанып турар.

Империализм реакция болза, экономика чаа политика талаа-биле салгышкынынын ажал эртенин, социал талаа-биле шиптирлепкелит арга чок чорудазында уштарын орадажып, шерип талаа-биле авантюризмни болгаш өңүч-чөгүлгөнүн орунуу улам холу-биле кирип турар. Империализм болза миллион-миллион кижилерин кыгып хыды, болбазардык болгаш кууданыш чачагы кижини үрүн уурулаарын кыжынын тургууун турар. Улустарын тайыгында болгаш айыл чок чоругуна чок кыжынык болу берген империализм дегеринин ажал-бугуу рай-ондарында боттарынын хосталгы хөдөлгөнүнүн күштел-дирин турар. Реакциянын күштерин улустарын хамарышпас чоругуна болгаш хосталганына халдап турар. Эрткен чөдөж-биле бир дөмөй, империализм буржуазия фашисттик диктату-ранын аргаларына улаа-дара шипчин турар апарган. Бу бай-далдарда империализм дарабын политикага ууру, демокра-тиянын, социализмни болгаш тайыгынын херэ даш демиселге бугу революст, демиселгел күштерин чатыс элпик болуп каттыгырагы ленинчи кыгырлар олаа күштү ууру-дузалык боттотур.

Агы дегерге иш идеологияны — социалисттик болгаш буржуа идеологиянын эң чидик демисел, пролетари-ат биле буржуазиянын агы талаа-биле тургууарынын энтеш чогу көргүзүп турар демисел чорук турар. «Бистин сорулгабы — капиталисттерин чүгө шерип болгаш поли-тика талаа-биле эсес, харын идея талаа-биле, эң-не ханы болгаш эң-не күжүлүк бугу уурулангышынын ажал тилээр болуру» — деп, В. И. Ленин ошалап демделген чорган. Империализм буржуазия националисттик, ревизионисттик болгаш кедергит чон ууру элдегит дегерге кол коралды салып, агы талаа-биле медресиди шиптирлепкелит, социалисттик чурт-тарын улустарын иш-политиктик чатыс эви хосталгы-нын, ажалын чонорын чарылдырып сандарынын орада-жып турар.

Буржуа идеологияга ууру демиселге нейтралым, калды-даа чөпчөзөлөгөй турар болбас: агы талаа-биле принциптер өптөшпөс, ал принциптер демиселге тилээр. Буржуа идеологияны ошалап илердери — марксизм-ленинчилерин революст чугула.

Марксизм-ленинизмни түтүн адаа-биле бугу дегеринин ажалын чонорын империализмге ууру, шерип авантюризмни болгаш дегерге өңүч-чөгүл кыжынын империализм-тик политикаынын ууру, тайып, демократия болгаш социализм, улустарын национал хамарышпас чоругу болгаш хосталганы даш демиселге сырым каттыгып турар. Марксист-Энгельстин — Ленинни өрөдип бугу талаа-биле күштү, чүгө дөргө ол шынып.

Ленин амычыл чонорун хосталганы, аас-кежи даш чалбыштыг демиселге болуп тогуула кирген. Социализмни тинилгени даш, ол кызыгаар чокка бердикип демисел чорган. «Ол дөргө — өндүр улут херек-тир, ыдыг херек даш амы-тын-даа боз болза, хомудачыг эсес» — деп Ленин бижип турган. Ичигаш оон бугу амыралды ажалын агынын, күш-ажалын чонун херэне, революциянын херэне, коммунизмни херэне бердиген турган. Илч болза дайынарга өлтөп чок, политика принципалдык, тодарай айтыртып шиптирлепкелит өптө-өздөк чорган. Массалар-биле уурубас харылдазын, кижилерге өздөк болгаш кичинедейли, биче сеткилдик, бодунга болгаш өскө-лөргө негелдеди — бистин башчычыныста болгаш башкы-мыстын чырыктык өүр-төри ол-дүр.

Ленинни дегерини ышаш, оон бодуну амыралын бергени херек даш маалымдык демиселери ышаш, оон бедик болгаш чагай чүгүл чок. Ажалынчын, тараачын, ителгелерин, хей националдык бугу совет улус ленинни шыны, Ленинни алы-биле чурттал, ажалдан, тинил турарлар. Массаны медресиди ажалында, тургууучу чогаалында ленинизмге, коммунизмни херэне шычы чорук илереп турар. Совет кижилерин бугурагы бугу түлөдөдөгөн Владимир Ильич Ленинни идеяларын болгаш бодаларын өндүр улут дигир боттарынын бодун илереп турар. Бистин партиямыс ботун алдарык тогууунун бугу дуржуугаа коммунисттик тургууучу-нун ленинчи кол шугуун элери келген. Партия-нын Программында, СЭКП-нин XIII съездинин шиптир-леринде коммунизмни материал-техниктик баазаны тургууу-арын, нинилад-политика саймандарынын, совет кижилерин бедик политиктик медресе кижизидерин улам ылайгы сорулгага тодарайлаштырган.

Аныктарын коммунисттик бугу кижизидерин, революст демиселге болгаш чаа нинилад-политика тургууарына оон илдеп-келит кириштин В. И. Ленин ажал ууру учур-дузалыг кылдыр көрүп чорган. Аныктарга бугуу революст үзө-болалдык ажалдан кылыгдан турарын, чоочун салгаачыларын эң бай-лак дуржуугаа оларын шиптирлеп аларын, коммунизмни практиктик ажал оларын уурулаа болурун билдирини чугулазын ол демделген чорган. Аныктарга улут, өрүн-чү, кылды болза-даа берге сорула — социализм даш демиселдин сорулгазы ынаалык деп, Илчч тугаалал чорган. Бистин үндөдөгөнүн социалисттик нинилад-политика тургууу-нун сорулгазы улам кызылаа-биле тургууу деп, В. И.

Ленин бижэен. «Чаа, чырк амыралды тургууарына аны-ак чалын күш-биле кирип даш ол уулангышы-биле ажалынчын күштөдиринер, анык эштер!» деп, чалбыштыг ленинчи кыгыр оолдара болгаш кыстарга хамарышкан.

Медресиди амыралче кирип тура, аныктар партиянын уурулаа-биле ажалынчын оруу-биле чорун, революст чачыларын уурулаа-биле, бистин нинилад-политика ма-териалдык болгаш ууру-болал байлактарын көүдөли турар-лар. Социалисттик тургууун болгаш революст демиселдин бугу үе-чадында бистин аныктарыныстык көргүсөн ал-дарды херектерин, ленинчи комсомолду маалымдык чар-тык чус чыл тогуула, коммунизмни идеяларын кызы-гаар чок бердигенине Коммунисттик партия, совет улус чор-гаарларын турар. Партиянын уурулаа-биле ленинчи ком-сомол аныктарын салгалдарына нинилад амыралынын, политиктик дайыгышынын, коммунисттик кижизидерини магаалы шолкөз аларган.

Партиянын уурулаа-биле совет улус коммунизм тургууучу-нуну бугу уулангышына ууру чедикши-нерин чедип алган. СЭКП-нин XIII съездинин болгаш Төп Комитеттин Пленумдарынын ажалдан кылыгы совет нини-лад-политиктик чатыс эви улам ылай быжыл-лаарына, ажалын чонорын материалдык болгаш култур-лук амыралын база нинилад бугурагынын ажалынчын чорун бедиринге уурулаа организастыг, политиктик бол-гаш экономика хөгжүлгөн уурулаа бугурагы калчар-даа аажок сорук киришкени-биле боттандырып турарлар. Эконо-миканын хөгжүлгөн уурулаа бугурагынын шалкын темпи-лери-биле тодараттынар. Кээ ажал-агында байлак кижип турар. Чонун чагай чорук берип өрар. Чаа улут сорулга-ларын чедикшикни шиптирлепкелит совет кижилерин бо бугу хей-аг кирип турар.

Партия ленинчи уулангышы-биле моон сонгаар-даа бы-жыл болгаш чатыгы бол чорур.

Ленинни чатырларын күшүдери даш демиселге, ленин-чи уулангышы-биле чоругу деп чүл? ол болза:

— коммунизм тургууучу-нуну чугула бугу чүдөлөрүн кылдыр, социалисттик Ада-чуртун материалдык болгаш ууру-болал байлактарын маалымдык күш-ажал-биле көүдө-дир;

— коммунизмни материал-техниктик баазаны тургууу-ары, улустур болгаш кээ ажал-агыл бугурагынын элде-нин, чонун културанын болгаш чагай чоругуна көдү-лүшкүнүн чедип алары, улус ажал-агынын эргелеп баш-ларын метоларын саймандарыны, күш-ажалдык бу-дурчугуун бедирин, эртем-техниктик демиселдин дүрөдө-дир даш кызымак демиселери, күш-ажалын кижизин ху-дөлгөнүн кижизидер;

— бистин бугу тинилгелеринин үндөни — бистин чуртуусун улустарын акы-дуума чорун болгаш байыра-лы, ажалын агынын, тараачынынын, улусту нинилад-политика мораль-политиктик чатыс эви моон сонгаар-даа быжылгаарын чедип алары;

— совет күрүсүн быжылгаары, социалисттик демократия-ны хөгжүлгөн, бистин бугу амыралыныча Советтерин болгаш хей-нини организасташкын харымсалганын база ролын бедирин, күрүсн эргелеп башкарынын талаа-биле тодарай херектерге ажалын чонорын улам калбаа-биле кириштерин болгаш коммунизм даш илдепкелит демиселчи — чаа кижини кижизидер;

— коммунисттик партиянын хулаагынын доктаамал быжыл-лаары, партиянын болгаш улустун чатыс эви кам-галаары, партия болгаш күрүс амыралынын ленинчи нормаларын шыныг сагыры, принципалдык болуу-ары, ажалы медресиди чорун көргүзери, биче сеткилдик, са-гыш чонорун, чүрүм болгаш организастыг чорукту бы-жылгаары, нинилад-политика уурулаа-биле илдепкелит чатыс эви чок болуру, чөтөдөдөдө шиптирлеп-биле илердери болгаш уурулаа-зы;

— марксизм-ленинни теориянын ары чорун камгалаары, нинилад-политика боттотур бугурагына хамарыштыр оон чогаалдык эзу-биле байларын, буржуа идеологиянын калды-даа илерэшкенин элдепкелит ууру энтеш чок демисел чоругура;

— совет Төрөн чурттуу камгалап күжүн өстүр дугайында доктаамал сагыш салыры, социалисттик Ада-чурттуу камгалаарына, империализмни агрессивин өрттүр шава-рына армиянын болгаш чонун белеп чорун доктаамал тургууура;

— бодуну интернационал хулаагынын ыдыкты-биле күшүдери, империализм болгаш реакция ууру демиселге дегеринин пролетария чатыс эви быжылгаары, капита-листтик кууданышында болгаш дараалга ууру пролетари-ат революст демисел, национал-хосталганы шимчээш-кенин бугу талаа-биле дегерин, дегеринин социалисттик сис-темаынын күжүн, дегеринин коммунисттик болгаш ажал-ын шимчээшкенин сырым каттыгышынын быжыл-лаары.

Социализмни болгаш коммунизмни орууга бистин партияны, ажалын агы, совет улус кымы-даа мурвай кирген. Совет улус тогуула улут харымсалганы медресип билишаан, марксизм-ленинизмни улут идеяларын тин-илгени даш боттотур бугу күжүн берип турар.

СЭКП Төп Комитетинин доктаадыры болза:

В. И. Ленинни төртүтүгөн хуңуңден боз 100 чыл болур оюнга белеткеди бугу партиянын, бугу улустун херэ кылдыр көрүшкөн, алаа белеткек талаа-биле политиктик болгаш организастыг ажалды калбарынын эвилдепкелит республикаларын компартияларын ТК-ларына, партия крайкомарына, обкомарына, хормкомарына болгаш рай-комарына, партия эге организасталарына, Совет Армия-нын болгаш Шериг-Далай Флодуну Кол политиктик эргел-динге, каттыгышынын болгаш шерип-өрдөлгө чөд-леринин политоргандарына дашыр.

Совет ордан болгаш хей-нини организасталары-биле, Совет Армияны база Шериг-Далай Флодуну политоргана-ры-биле калы В. И. Ленинни төртүтүгөнүн боз 100 чыл болур оюнга тодарай планын республика, край, об-ласт, округ, хоорай, район, бугурагы, колхоз болгаш сов-хоз, шерип кезектери болгаш корабдыр айы-биле ажалдан кылдыр партия организасталарына дашыр.

Совет улустун мурнуна туруп турар ажал-агы болгаш култура тургууучу-нуну калчар-даа аажок улут план-дарын боттарыныча кичинедей күштөдир — В. И. Ленинни төртүтүгөнүн боз 100 чыл болур дегелде-ринин эң аяк аргам болур деп СЭКП Төп Комитет санды.

Чок күженишкенин СЭКП-нин XIII съездинин шиптир-леринде салдыган экономиктик, социал-политиктик болгаш идеологик чугула сорулгаары шиптирлепкелит уурула-дыр.

Бистин башчычыныста болгаш башкышынын чатырла-рын күштөдир даш, оон төртүтүгөнүн боз 100 чыл бо-лур тогуула хуңуу төлөпкелит ууру даш чаа улус ажал-агынын хөгжүлгөнүн беш чыл планын чедикшикни күш-дир даш дык хей улустур бугурагынын, ууру болгаш транспорт организасталарын, колхозтарын инициатива-биле социалисттик чарышты калбарынын СЭКП Төп Комитет сепкил халымышкы-биле демделген тур.

Октябрь социалисттик Улут революциянын 50 чы-лынга белеткеди дуржуугаа ажаллашкан, чонун бугу кезектерине масса-политиктик болгаш пропаганда ажалын калбары. Дегеринин революст шимчээшкенин, дегеринин социалисттик системаын быжылгаарына болгаш хөгжүлгөн-ге база бистин чуртуусуна социализм болгаш коммунизм тургууурагына марксизм-ленинни өрөдипкелит учур-дузалыг

тайылбырларын; Коммунисттик партиянын болгаш дегерге эң баштайгы ажалынчын-таравын күрүсүнүн үндөдөгөн, дегеринин коммунисттик болгаш ажалын шимчээшкенин башчычыны, улут бодуну, революст В. И. Ленинни тогуула ролуну база революст чуртталгалар марксизм-ленинизмни учур-дузалыг халымы-биле илердирин; Ленин-нин улут чатырларын амыралды боттандыр даш партия-нын, бугу улустун демиселин бугу талаа-биле көргүзери политиктик бугу ажалын кол ууру деп санаар.

Коммунисттик үзө-болалга болгаш ленинчи чатырларга бер-дигенине, буржуа идеология, капитализмге энтеш чок болуруну херэне совет кижилерин кижизидеринче, совет улустун хей-нинин болгаш күш-ажалын илдепкелит улам ылай хөгжүлүп, патриотизмге болгаш интернациона-лизмге кижизидеринче, бистин Төрөн чуртуусуна экономи-к болгаш камгалап күжүн бугу талаа-биле быжылгаарын-че политиктик ажалды уурулаар.

Коммунизмни тинилгени даш демиселге бистин партия-мыстын күжүлүк идеяны чөсө — марксизм-ленинизмни теориянын улам ылай хөгжүлүп талаа-биле чогаалдык эзу-биле ажалдаары ол кайгамчыкты хуңуу белеткек-биле хол-баштыр эң чугула сорула болур деп, СЭКП ТК санап тур.

СЭКП ТК-нын чатында Марксизм-ленинизмни институту болгаш Нинилад-политика академияны, СЭКП-нин Эр-теменер академиянын нинилад-политика институттары болгаш даш өрөдипкелит чөдөрүнүн нинилад-политика кафедралары марксизм-ленинни теориянын чугула айтыр-ларын — коммунизм тургууучу-нуну экономиктик айтырларын, социалисттик демократияны хөгжүлгөнүн болгаш быжылгаарын, коммунисттик кижизидерин айтырларын ажалдан кылырчына, революст хосталганы шимчээшкенин болгаш бугу дегер хөгжүлгөнүн чорудаларын теория талаа-биле түнжүлгөн күженишкени-нери медресиди апарар. Марксист — Энгельстин — Ленинни идеяларын хандыр өрөдип болгаш пропагандалары — ажалын чонорун коммунисттик кижизидеринин талаа-биле партия организасталарын идеологик ажал-чоруду-лазынын үндөни болур. В. И. Ленинни төртүтүгөн хуңу-ден боз чус чыл болуруна белеткепкелит, партия органи-засталары бугу коммунисттерин марксизм-ленинни өрөдип-келит, революст теорияны коммунисттерин болгаш партия кижизин эстерини калбак массаларын хандыр өрөдип-келит талаанын ажалды күштөдир учурула.

В. И. Ленинни төртүтүгөн хуңуңден боз чус чылаа белеткепкелит профессионалдык кижизидерин талаа-биле социалисттик чарыш калбак массаларын инициативалык, коммунисттик күш-ажал даш шимчээшкенин хөгжүлгөнүн, күш-ажалын бугурагынын бедиринче, ажалын чонор-нын күш-ажалын, чуртталга байдалын болгаш дышталгы-зын организастаар талаа-биле ажалын кижизидеринче уу-ланган хөгжүлгөн ажалдан кылдыр ВЦИСП-ге сүмөлөр.

СССР-нин ДОСААФ ТК-зынын пленуму

Август 8-те Москвага Совет Армиянын М. Фрунзе аттыг Топ бажычыга СССР-нин ДОСААФ ТК-зынын пленуму ачылды.

Пленум «Армияга, уюм чүгүтө болгон Флотка дуушар акти-тура нийетинин» (СССР-нин ДОСААФ-нын) акциянын байланышы боюнча ошундук жерлерин дугайында 1966 чылым май 7-де СЭКП ТК-нын, СССР-нин Министрлер Чөвүлөтүнүн үндүргөн доктаалынын күчүндөгү дугайында алтырышты чыгарды.

СССР-нин ДОСААФ ТК-зынын даргазы, армия генералы А. Л. Гетман илетке кылган.

СЭКП ТК-нын болгон СССР-нин Министрлер Чөвүлөтүнүн бурунту чылын үндүргөн доктаалында амгы байдалга таарым-тыр ук нийетинин чорудар ажылынын калбак программанын берген деп, А. Л. Гетман чутулган доктаалдан, Ол ушун дургузунда ДОСААФ-тын чоруткан ажылын тайылбырлааш, А. Л. Гетман ук ажылдагы чептерин демдегелген болгон пинтирлеттинин айтырылганы тодаргайлап чыгарылаан. Эге организациаларга бүгү камгала-массалыг ажылды чут-күдүт актилерин ук нийетинин кол болгон сонгаралдык болбас акти болбушан турар деп, илеткечти чыгарылаан. Пленум ажылын үргүзүлөшкөн.

(СЭТА-нын көр.)

Хүн айтыры-корум-чурум камгалалы

Бай-Тайга районун Тээли көдөз Сөвдинин дөвөсүндө даа удуу, чуртаткы чону-даа хей. Индыг болгонда хей-ни-тинин корум-чурумун камга-лаар талаа-биле көдөз Совет бүтү дөвөсүгө доктаамал кемчелерин ал чорудар кү-дөзгө. Инчалзаж көдөз Советтин дургузунда турар хей-ни-тинин организациалары: аш-хуузуун сугуруу, акти-туралын улусчу дружина-лары, херэженин чөвүлөдө-ри, корум-чурум камгалала-нын талаа-биле доктаамал ком-мисия боттарынын хүдөлгө-зүн чөдүрүшкө шылазын турарын айтыр керек. Көдөз Советтин дөвөсүндө корум-чурум узарынын бактыларын аяажажып турар. Арагалаш, алгыш-кырыш үндүрө, ажыл-шагы узер, хей-ни-тинин кор-ум-чурумун узар, социалист-тик нийти чуртталганын дү-рүмөрин хайлар кижилерге көдөз Советтин талаанын калдыг-даа кемчег оялазын турар. Ош уламандан Тээли, Цон-Терек суурларда, Найрал салбырда нийтинин корум-чу-румунга таарымаш үндүрө-лөр болуп турар. Бир аяа ра-йон кемчелери-биле алыр болза, Тээли көдөз Советте корум-чурум узар таварында кайы-даа Советтерден хей. «Хуан-ганнаанын дөвө хайысалганы күштелдир дугайында» 1966 чылым июль 26-да СССР-нин Цөдөз Советинин Президиумун Чарылын көдөз Со-вет көшкөк күсөдүн турарын демдегелес арагалар. Күш-ажыл кылып шылар кижилерин база анык өскөдөн нийте-лде ачыктыг аяажажып хай-ла турар кемчелерин ал-байн келген. Казар ара-биле хуузуна акти тип амдалаш, мангысталчак амдыралче сун-дугар, арага-дарыже ханды-шыр кижилер бар турда, хей-ни-тинин организациаларын дамчытыр олар-биле кижиле-диге ажылын чорутпайн тур-ар. Хамаатылар Чыбак, Шырап, Самбин-оол олар каа-даа аяажажып, хуузу-

ла амдырап чачкыкан. Эрге-чаргыра организмн талаанын олар-биле калдыг-даа чутта чок болуп турар. Херэженин советсөз бугурулузунга болгон хей-ни-тинин ажылдарына кийришктер ажыл кончуг су-ла. Анык нелер Чанаан, Шырап, Очу олар ажыл ша-гында арага-дарыже ханды-шыр бак чачкыды. Олар-нын индыг аяа-жачылы херэженин чөвүлөдө болгон өскө-даа хей-ни-тинин организациаларын дургутпейн турар.

Тээли көдөз Сөвдинде ха-маатыларын хууда малынын үчтү-дөзүнүн четке кылбайн турар. Советтин Найрал, Дон-Терек салбырларда чам-дык кижилер малын нормал-ажыр өстүрүп алгаш, советсө-зүн тараа, ситенин чиртип, күрүнеге когаралды чөдирип турар. Көдөз Совет өлчө бичи-лаа кичээлге салбайн келген. Тээли суурда аш-хуузуун суу (даргазы аш Степан), Найрал салбырда аш-хуузуун суу (даргазы аш Сортай-оол) база акти-тура улусчу дружинанын штавы (начальник Х. Танов) корум-чурум камгалалыга көшкөк кийрип турар болгон ук организациаларын дарга-лары хей-ни-тинин доктаалыга ак сөздөгү аяа чөдүрү көр-гүзүп турар.

Тээли көдөз Советтин сөс-сиянын корум-чурум камга-лалынын дугайында айтыш-тын чуталашып көргөн. Аяа хей-ни-тинин корум-чурум камгалалынын талаа-биле доктаамал коммисиянын дар-газы аш Муклайын илетке-ли диннаан.

Санап берген депутаттар үс-түндө айткан чептерини пингыш шүгүчүлөш болгон мөөн өсгөдөр корум-чурумуну бажылаар талаа-биле тодар-гай кемчелерин ботталыра-ры саллааганар.

Сөсөя чуталашкан айты-рыг талаа-биле чөдүрү шит-пирин хүдөз алган. С. СЕРИН-ООЛ.

Ситен белеткел

САМАГАЛДЫ. (Телефон-биле). Тес-Хем районун ажыл-агыйларына мал чөдүн белеткел үргүзүлөш турар. «Аж-Эр» колхозун ситенин ситен белеткелдин планын 48 хуу күсөдүн, районун ажыл-агыйларын мурунку олурунча чоруту турар. Бо колхоза Намчырай Селен-оолга удурун ситенин бригаданын 600 тонна ажыг ситен белеткел беринген планын күсөдүн чөдүн.

«Тес-Хем» совхозун ситенин районун өскө ажыл-агыйларына дым олоддо, ошум темпалыг аяажаж, планын күсөдүн 13 хуу чөдирген. Ол совхозтун малчылары эштер Чагар-оол, Баан, Шыгаа олар 10 тонна ситен белеткел алыр планын 11—12 тоннага күсөдүн, шудургу аяажажылар.

Чонну өөртүр

Тес-Хем районун товү Самагалдай суурга тулуг организациаы сөөлү үдө шудургу аяажаж турар. Суурда 20 олууттү чаа чунар-бачы-ым, 50 орунуг ууларга садын тууун дооскан, чокку хүннерде аяа-жылаа кирер.

Патриоттарнын атаказы

ХАНОЙ. (СЭТА). Муруну Вьетнамын хостарынын улус-чу чепсигити күштеринин да-йынчылары август 3-тен 4-не чөдир Кьенфон мөжүнү иол хоорай Наоланын болгон Тханьбинде Тханьбин деп-шериг секторун атакалы. Муруну-вьетнам патриоттар Наоланын атака үзүндө ча-ча шеригини штаб-квартира-зынча халдашкын кылгаш, дайыннын быжылатгынын элзэн хей туруштарын чазы-дырышынын-биле үрзөн. Хос-талга агентилдин медээлерин барымдаа болдургаш, ВИА агентилдин дындазын турар-ын бугуар алырга, атакалар үзүндө дайыннын 150 ажыг солдаттары сандан үнгөн.

Улусчу чепсигити күштер-нин дайынчылары август 6-дан 7-же дүне Сайгондан 15 кило-метр муруну-барын талаа чу-гула 4-кү орукта Бенлук дөвөсүзүнүн көрүзүн үрзөн. Сайгон биле Меконг хемин унуун аразына харылзаа үзүлгөн турган.

Араб улустар дүжүп бербес

КАИР. (СЭТА). МЕН агентил-дин дындаканын бугуар алырга, «Араб улустар кажа-даа дүжүп бербес, олар из-раиль агрессияны соксакыры-га ылап пинтирлэг» деп, КАИР-нын дашыгы херектер министри Махмуд Риад меле-дээн.

Израиль араб дөвөсүзлөр-ин узуткарычы чуткүлүн са-лып турар болгонда, Аймыл чок чорук Чөвүлөтүнүн арте-ки чылдын ноябрь 22-деги резолюциянын хүдөзөйи тур-рар. Араб чонун калдыг бай-далыг турарын тодаргайлаар дөш, Израильдин аяажаж дө-вөсүзлөрүнчө КНО-нун резо-люциянын бугуар болууну тө-дөзөкчүн КНО-нун Чингине секретары У Таннин чорудар-ын Израиль база-ла индыг чылдагаларын улусчандан чөшкөдөрөйи турар деп, Мах-муд Риад айткан.

Иордания удуз Израиль-дин дайынчак сөөлү үдөз-дигинин база аяа удуз Иа-раиль премьер-министрин кы-жанышкын кылганынын ула-мыдан араб удурашкынын харын күштелер деп, М. Риад оялап демдегелген.

СЕРБИЯЛАРГА ШАХТЕРЛАР ХУНУ

БЕЛГРАД. Борнуц рудалыг бассейнин коллективн Сер-биянын шахтерлар хүнүн дем-дегелген. Байырал шахтерлар оркестрлерин концерттери-биле эгелзэн. Улусчу танышкын Новосибирскиден келген Си-бирь ансамблин артистери шахтерларын хүндүлүг аалчы-лары болгон.

Чанцыл бугуар Борга ол хүн шахтерлар боттарынын эштерин пенсияга үдзөн.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

ГДР-ДЕ БЕЛЕТКЕЛ

БЕРЛИН. ГДР-нин көдөз ажыл-агый школаларына бол-гаш дөзө өрөмөдө херэжине-ге 1966—1967 чылдарда 90000 кижэ өрөм чөдип алган.

СОЦИАЛИСТИК ЧУРТТАРГА

ӨРЕНЕР

ГАВАНА. Революция чылда-рынын дургузунда муң-муң ку-

ТУКТУГ БРИГАДА

Чон-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхозун Ооржак Манчун-Доржу удурун ситен кезип белеткел бригаданын бригадалар аразында социалист чарыштын мурунга чөдүп келген. Сөөлү ош хонуктун түнелдиге Манчун-Доржун бригаданын колхоз баштар чери, парток Кызыл туң-биле кады ашкан шанады тыыскан.

Бригадада ам 53 тонна ситенин кезип сараат-

таан. Хол кадыры-биле ситен кезип, бөдүп, са-бааттап турар колхозчулар ажыл норманын хүн бургу 110—120 хуу чөдир күсөдүн турарлар. Бригаданын кезигинеринин ортуунда Куулар Кендени, Ооржак Спартакты, Ооржак Татыл-оол-ду база повар Ооржак Очуммаанын социалист чарыштын тилекчилери деп санап турар.

О. САЙЫН.

Бин-Хем районун

«Халы» көдөз ажыл-агый артелинин хойжу-

лары бо чылын күрүнеге

тос тонна дүк сазарын

хүлзөнгөш, ам 17,9 тон-

Хүлзэлгезин аярган

яны дужаапканнар.

Колхозка бир хойга

оонаштыр 2,5 кг дүк

алыр турган болза, 2,8

кг болгон. Хой бүрүзүн-

ден 3,2—3,6 кг чөдир

дүк кыргып алган. Дон-

гак Доржу, Александр

Дамын-оол ышкыш ка-

ларчылар хойжу брига-

даларда хей. Ош аяа

бир кошкардан-на 6 кг

дүк кыргып алган.

С. ДАНГАА.

Ядыларга негелде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чоокта чаа эркен Вашингтонче по-ход үзүндө «Тыгарлышкын хоорайыга» хоргадаан яды-лардан америк эрге-чагырга черлери 71795 доллар өре не-гээн.

АКШ-та чонун аяажаж, эрге-шөзө чогууну клерели болгон ол шуугай хоорайыга америк найсылаадын төүнгө ады негелде дургузунда турган. Ол ады негелзэйн дургузунда ош чуртаткылары Американын миллион-миллион ядыларынга дүз чөдирерине чазакты болгон хоолуудуучуларын кы-гырбылаан, күрүнеч албан черлеринин, конгрессин эжикте-рин бакылдып келди кылып келген.

Алжир Улус Демократтыг Республика. Аннаба хоорайда ме-таллургиянын удуз комбинатын тууду турар. Ону дерининге Совет Эвилде киржир. Совет тускай эртемчилерин дүзүз-биле ол бугуруучу черинин килорат-конвертор негиз болгон лабораториянын тууду. Комбинатын баштайгы аяажаж чыл-дын-на 350 муң тонна кан бугуруп турар болур. Комбинат баштайгы продукциянын 1969 чылда бээр.

ЧУРУНТА: комбинатын туугу участоктарынын бирээзинде. А. БОГОМАТЫН фотоу. СЭТА-нын фотохрониказы.

Көдөз БИБЛИОТЕКА БОЛГАН НОМЧУКЧУ

Көдөз библиотеканы кижэ номчуучулар-биле аяажаж чо-рууларда колхозтун азы совхоз-тун экономикаын, ажыл-агый-нын, чуртаткы чоңууч со-ставын, оларын културлуг дең-гелдин, айылдарынын бол-гаш күш-ажылынын, байдалын билген турар узурут.

Бо бүгүн көдөз библиотек-бүрүзү өрөмнү көргөш, ном-чуучуларын санын түс-төс бө-дүктөргө үзүп алган турар. Чи-жээ, улус ажыл-агыйнын тус-кай эртемчилерин, көдөз ме-ханазторлар болгон пропаган-дистер дөш оон-даа өскө. Тус-кай эртемчин номчуучулар-биле аяажаж чорудуу тургаш, олар-нын калдыг негелдиг болуп турарын, бөдүлүн тускай эрте-минин азы хей-ни-тинин ажы-лын талаа-биле калдыг лите-ратураларын хергелеп турарын өрөмнү коор. Ылангыч олар-нын хей кезин ийи-бүрү бө-дүмнерин, семинарларын удуруучуларын, пропагандис-тер, лекторлар болуп турар.

Библиотеканын кол сакыш салышкыны—ошуну каа кел-ген литературалар-биле, көдөз азы совхоз бугурулузунин мурунчак дургузугун чыт-кан литературалар-биле таныш-тырар болур. Көдөз библиотек-кере кижэ номчуучуларын бо-болу-биле аяажаж тургаш, суурун чуртаткыларын ор-туунга номну пропагандалар херекке оларын дузалашчылар кылдыр бөдүнчө хараа тууду алыры эң ажыктыг болуп тур-ар.

Амгы үдө дым хей көдөз интеллигенттер библиотекар-нын бирги дузалашчылары болу-берген болгон оларын хей библиотекка чөвүлөдөрүн кел-жигинерине хараа туутуна, номчуучулар ортуунда масса-лай аяажаж изым-бүрү солун хевирлерин чорудуу, көдөз чо-нга номну негелдиринин бугу-луг дузалашчылар апарган.

Көдөз меканизаторлар колхоз азы совхоз бугурулузунин шитпирлэг күш болуп турарын билдингир болуп, Механизаторларын изым-бүрү составы боттарынын кылып турар аяа-жынын, башкарып турар тех-никаларын аяа-биле лите-ратураларга улуг сунураалыг. Көдөз ажыл-агыйнын тус-кай эртемчилерин бөдүлүн

ажылынын талаа-биле база-ла индыг негелдиг, сонуураал-дылар. Ынчалаш библиотек-кар оларын негелдизин хан-дырып, билг мергелин беди-деринге, дузалар сорулга-биле хергелзэн номнарын тып бээр, болгон оларга сүмелээр. Бо херекке номнар дөвөсүлери чорудары эржеж чутула. Чи-жээ: «Анык меканизаторларга номнар», «Көдөз ажыл-агый меканизациянын талаа-биле чүчү номчуп болуру», «Меха-низация талаа-биле номнарын номчуу», «Бөдүлүн респуб-ликанын билр сен бө» дөш оон-даа өскө аттарлыг.

Партия чырдышкынын өрөмнелгезинин чөдиринин-инг болур чоругу пропа-гандистерин белеткелдинде, билдинген болгон мергели-линде кол хамаарыш билин-дир болбой. Ынчалаш ол бөдүк-биле аяажажарда өрө-мдигин темаларын талаа-биле негелде литератураларын пропагандагер шитпир бээр.

Аяажаж азы совхоз бугурулузунин чөдиринин билдинген болгон мергели-линде кол хамаарыш билин-дир болбой. Ынчалаш ол бөдүк-биле аяажажарда өрө-мдигин темаларын талаа-биле негелде литератураларын пропагандагер шитпир бээр.

Амгы үдө мал чын белет-кээр ажыл республикада хай-ныккан, ам улава дүжүт аяажажарда база түктөдүт бээр болбой. Хонуну шитпирлерне чечен чогаалын, көдөз аяа-жылынын литератураларын че-диринден айткан. В. И. Ле-ниннин аяа-жылынын дугайында номнарын, оон чо-галдарын көжүп чоругу библиотекка бугурууге тургузар, пропагандалары көдөз библиотекка бугурууге кол сорулга-зы дүзүрүн улус керек. Ош ышкыш Ленинчү комсомолдун 50 чылы база чоңошкан. Ын-чалаш комсомолдун эрпиг кел-ген оруктарын, эрсе-маалдыг чоруктарын көрсүскөн номна-рын, аныктарын дайычын, резо-люсчу, күш-ажылын чачкы-ларга кижизинди турар интер-тураларын пропагандалары бистиги шуптуушчун херэзис болур.

Бистиги республиканын хей санын көдөз библиотекалары боттарынын номчуучуларын түс-төс бөдүктөргө үзүп алган, оларын-биле аяажаж чорударын.

Хөй-ниитинин күжү

КАРАКАС. (СЭТА). Венесуэланын хөй-ниитин күштүг негелде салгаш, политиктиг хо-ругдалга турган 67 кижини хостаттырп үндүргөн. «Тана-ригуа ортулукка кара-бачкы хоругдалын эрткирип турган, ол коргунучу кара-бачкы кижэ шылажыр арта чок берге байдалыга удураганганын илергейлеп, эштери-биле кады аш чарлаан каш-даа кижэ оларын аразында бар. Ылан-гыя Венесуэланын профивиле удурутукузу Кармело Лаворит хосталган».

Ынчалашок «Күрүненин аймык чок чоругуна хара чөдир үлүдигилер кылган» деп аяажаж хөй коммунистер болгон өскө-даа патриоттар кара-бачкы хоругдалында ам-аа хинчкеттерипшаан. Бүгү по-литиктиг хоругдалканынын хостар дугайында негелде бугу чуртта улам күштүг дында-лып турар.

Дайынзырактарнын чөңгөзү

АММАН. (СЭТА). Иордан армиянын төлөдөкчизинин дындаканын бугуар алырга, аяажажырын соксакыры дугайында дургузуганы израиль-дер август 6-те эртен база кы-тап чөдүп үрзөн. Олар Иордан хемини соңгу талаанын иордан шериглерин Аль-Кат-таф болгон Аль-Манша дө-вискээрде туруштарын үтөр-боолар, пулеметтар-биле боо-лаан.

Иордан шериг кезектери боо-лаашкына харын берген.

Хлорелла — октаргай үнүжү

Парладалыг медалар агентилеин «Хи-мия болгон амдырал» журналдык август номеринге парлаттуун Борис Коноваловтун чүдүлү номчуучуларга бараалгатын. Ош чамдык кызыралдар-биле «Шындык» ном-чуучуларынга сонуургатымыс.

1966 чылда Сибиринин өрөм-шинчилел инсти-туттарынын бирээзинге көстүп көрбөзөн шенеде-ни чоруткан. Хлорелла дээр суг үнүжүнүн дуза-зы-биле багыг агаарын арылап турар хаалчак кабинага лаборант Галина М. бугун айнын дургузунда чурттап келген. Ук институтка өстүргөн суг үнүжү кижинин үндү турган хөмүрүг ажыг галын шингелди алгаш, ону килорат кылдыр хуулууду бөзгөн, кижэ оон тынып турган. Бо шенедеге сугтун өргилдизин база хаалчак кыл-дыр тургускан.

Космиктиг корабльдерге килорат «бугуручу-зү» кылдыр хлорелланы шитип алганы таварылаа аяа. Чер кырынга бизин килораттун курулавырын сенен хуузуу суг үнүштерин, оон иштинде хлорелла «бугуруу» турар болгой. Хлорелла — үрүмкө үнүш, он чангыс үнүжүн микроскоп чок-ка көрүп шыдаас, олар шупту каттышкан чин-дир нөгөн болуп көстүп чыдар.

Хлорелланын химиктиг составы кончуг үнелет. Оон дензинин чартык кезин белоктар болур. Деннел көр төлөдө, боылыг үнүштерин дээр сортары 30 хуу чөдир, а кызыл-тас 18—24 хуу белоктук дээрин сандыгын каала. Хлорелла-нын дензинин өскө кезин колдуунда-ла үстөр болгон углеводтар, оон иштинде А, В, В, В, В, С, D болгон өскө-даа витаминер бар. Хлорелла-га сонугулар чүгүлө октаргай-биле холбашкан. Чамдык журттарда оон кылган далганын мал че-минге ажылап, а Японияда мырнын чаш уру-нун өвүлдеинге ак сааларды дээр хлорелла хо-лаан конфеталарын бугуруу турар.

Хлорелланы космоска үндүрүп турган. Дым-хөй совет кылмаал спутниктерге, оон иштинде Уголел болгон Ветерок деп иттары салып үндү-ргөн «Космос-10» спутникке хлорелла сун-кан шил чаа Черин радиация куржаан эрпиг турган. Деннел чок байдалга ол үнүштүн өзөринге болгон көвүдөрүнө космиктиг радиациянын саалдарын шинчилеп турган.

Чер кырынга хлорелланы тускай белеткээр хө-дирге, лабораторияларда шил сааларга өстүрүп турар. Ынчаарга Сибиринин ук институтунун аяажажчылары ону кончуг биче херексегде өстүргөн. Ол дээрне нийти хемчээл сөс дөрбөл-чир метр хире, ханазынын кылыны беш милли-метр, тускай чыгыткылыг чыла шил сава-дыр. Савада чүгүлө беш чөк грамм хлорелла бар, ычана-мыже ол чангыс кижинин тынарынга четир кил-лоротту ылган шыдаан.

Галина М. шенедеге бир дугаар кирбээн. Оон мурунда база кижилер «хлорелла агаарында» туруп турган. Бо парын шенедеин минута, шак, хүн иштинде шөпөп келген. Манса өскө-даа үнүш-терин шөпөп. Чижээ, магнелиндин бүрүдери ба-за хөмүрүг ажыг галы килорат болгон углевод кылдыр хуулууду шилер. Ынчалза-да ол-ла үнүш кижиге хоралыг бөдүмдөдөрүн база ылгар. Бир моонда магнелин азы узуу чеге салып алырга, эртен баш аарып туруп кээр болгой. Ын-чангаш магнелин биле кижэ атежип шыдаас. А үжөн хонуктун дургузунда кылган дуржулга кижэ биле хлорелланын бүрүн дүжүп болурун ба-дыткаан.

Ынчалза-да ол айтырыг оон-биле шитпир-леттинмэин билдингир. Константин Циолковский «кижи — үнүш» аразында газ эргилдизинин дугай-ын мынчаар бижээн: «Оран-саванын чуртаткы-ларын хергелзэн килоротун дазылы-биле, бү-рүзү-биле, чиниин-биле четир кылдыр бээр үнүштерин тургузар керек. Бир аяа дириг амы-танар хөй килоротту тыныптар болза, кижэ-лерге агаар чөдирештөө, суларай бээр, а үнүш-тер хөмүрүг ажыг галын хей болгангадан дүр-ген өзөр. Бир аяа кижилерин тыныжы чинк болза, үнүштерге хөмүрүг ажыг гал чөтөтпейт, олар суларай бээр». Индыг чүвө төлөдө мрак космиктиг оруче аттанар мурунда кижэ биле үнүштүн аразында хемчээлин тодаралыры чу-гула. Сибирге кылган үжөн хонуктук шенеде ол талаа-биле хөй чүдүлү берген.

Ол-ла шенедеге сугтун аргилдизин база бир-ле дугаарында хаалчак кылдыр тургускан. Ол чүдү дээрне ол?

Кижиге суг эржеж чутула, оон-биле кады кижини организмн бугурулугу солчуушкунууну бугу-биле хирелген сугу ылган үндүрүп турар. Ол сугуна катан аяажажар кылдыр арылгаш херек. Хөй-хөй үнүштер, оон иштинде хлорелла база бактериялар-биле кады хөгжүбүшкан, кижини организмнин ылган үндүргөн чүдүдөрүн чөшкү кылдыр ажылап, оон организмни хергелзеп аяажаж, а минералдыг бөдүмдөдөрүн хергелзеп болур. Агым сугларын арыг болурун үндөйин база-ла аяа. Сибиринин эртемчилери ону өрөм-нү көргөш, үнүш-биле кады чамдык физика-хиямдыг аргаларын аяажажышкан, күрүне стан-дартын негелдизинге дүжүп турар сугу үнү-дүрүп алыр арганын тышкан.

«Кижэ — үнүш» системага сугтун бүрүн аргилдизин үш хонуктун дургузунда болдунар. Ынд болгонда үжөн хонукта кижини киришпир-бишаан системага суг аргилдизин элзэн каш катан болунагы билдингир-дир. Шенедеге турган кижэ сугтун анаа аяа апарганын эскерген ирги бе деп айтырган мен.

—

